

RECHTSPRAAK

Brandweerkostenzaak (uittreksel) — De “doorbraak” van het causaal verband door een “eigen juridische oorzaak”

Antwerpen, 7e kamer, 18 december 1986
O.M. en Stad Gent t. De W. (aannemer slopingswerken)

(...)

2. Onderzoek van de ingeroepen rechtsgronden(*)

(...)

2.3.

Overwegende dat de burgerlijke partij terecht haar vordering doet steunen op art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat de burgerlijk aansprakelijke partij niet de fout door inbreuk op de art. 7.1. en 7.2. van de Wegcode betwist doch wel het oorzakelijk verband en het bestaan van de schade omdat de gemeente in het belang van de gemeenschap slechts haar wettelijke verplichting zou zijn nagekomen ;

Overwegende dat het juist is dat de Stad Gent de wettelijke verplichting heeft in te staan voor de verkeersveiligheid krachtens art. 50 van het decreet van 14.12.1789 en art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat vooraf de juiste aard van de dienstverlening door de overheidsinstantie, de gemeentelijke brandweerdienst, dient omschreven te worden ;

- dat uit de feitenuiteenzetting blijkt dat door de schuld van de aangestelde van de burgerlijk aansprakelijke partij, De W., het verkeer zodanig gehinderd en onveilig werd gemaakt dat dringend omvangrijke en vak-kundige opruimingswerken noodzakelijk waren, hetgeen enkel door de gemeentelijke brandweerdienst, opgericht in het kader van de wet van 31.12.1963 betreffende de Civiele Bescherming, op een adekwate wijze kon geschieden ;

(*) Naast art. 1382 B.W. (nr. 2.3.) beriep de Stad Gent zich tevergeefs op art. 59 Afvaldecreet (nr. 2.1.) en art 85 W. 24 december 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1976-1977 (nr. 2.2.). Art. 59 was in casu ontoepasbaar ; voor de tweede rechtsgrond (die aanleiding zou geven tot retributie en niet tot aansprakelijkheid) was de rechter onbevoegd.

- dat verkeersongevallen niet begrepen zijn onder de begrippen "rampspoedige gebeurtenissen, catastrofes en schadegevallen" van art. 1 van de Civiele Beschermingswet; (Jos Troosters: De organisatie in België voor de beveiliging tegen brand - Die Keure - Brugge - uitgave 1969 - blz. 23);
- dat de gemeentelijke brandweerdiensten, naast hun *wettelijk* opgelegde opdrachten van brandvoorkoming en -bestrijding, samenwerking met de civiele bescherming en de georganiseerde ambulancedienst, tevens, door een *vaste traditie*, overal optreden wanneer er mensen in gevaar verkeren of goederen bedreigd zijn;
- dat aan een Ministeriële Omzendbrief van 29.11.1967 (Ministerie van Binnenlandse Zaken) betreffende de zending van de gemeentelijke en gewestelijke brandweerdiensten, een lijst werd toegevoegd van 22 dergelijke bijzondere interventies met onder nr. 11: belemmering op de rijweg met gevaar voor personen of goederen, hetgeen ten deze het geval is;

2.3.1. Het oorzakelijk verband:

Overwegende vooreerst dat de vaststelling dat de uitgaven en prestaties in verband met opruimingswerken door de gemeentelijke brandweerdienst, de wettelijke veiligheidsverplichting van de gemeente als rechtsgrond hebben, niet voldoende is om het oorzakelijk verband tussen een onrechtmatige daad van een derde en die uitgaven en prestaties te *ontkennen*; Overwegende vervolgens dat ten deze het oorzakelijk verband *bestaat* omdat de door de gemeente verwezenlijkte veiligheid door het misdrijf van een derde teniet werd gedaan, zodat de gemeente opnieuw genoodzaakt was de veiligheid te herstellen, hetgeen uitgaven en kosten teweegbracht;

2.3.2. Het bestaan van de schade:

Overwegende evenwel dat deze wettelijke verplichting van de gemeente wel kan verhinderen dat er schade in de zin van art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek ontstaat, inzonderheid wanneer blijkens de inhoud of de strekking dezer verplichting, de uitgave en prestaties definitief voor rekening van de gemeente moeten blijven, wat ook de feitelijke oorzaak ervan zij, hetgeen ten deze echter niet het geval is, wel integendeel; (Cass. 9.3.1984 - R.W. 1983-84 - 2085 en volgende, en Cass. 15.3.1985 - R.W. 1984-85 - 2617 en volgende); Overwegende vooreerst dat het beginsel van de kosteloosheid van de overheidssdienst voor brandvoorkoming en -bestrijding afgeleid uit art. 3, 5° van titel XI van het decreet van 16-24 augustus (1790; red.), zich niet uitstrekt tot bepaalde bijkomende dienstverleningen van de brandweerdiensten, zoals opruimingswerken ten gevolge van en ter voorkoming van verkeersongevallen; (Jos Troosters: De organisatie in België voor de be-

veiliging tegen brand - Die Keure - Brugge - uitgave 1969 - blz. 97, 98, 99);

Overwegende vervolgens dat uit de voormelde ontleding van de aard van de dienstverlening blijkt dat het gaat om een geval, zoals bepaald in art. 85 al. 2 en 3 van de wet van 24.12.1976, voor welke kosten de gemeente *verplicht* is een retributie te vorderen, die uiteindelijk door de *schuldige derde* dient gedragen te worden; (Pasinomie 1976 - II - blz. 2551); Overwegende inderdaad dat een gemeente in het kader van een behoorlijk bestuur gerechtigd is haar wettelijke veiligheidsverplichting in bepaalde gevallen te realiseren door haar brandweerdienst, die alsdan een dienst verleent waartoe deze brandweerdienst zelf als zodanig niet wettelijk gehouden is;

2.3.3. De omvang van de schade:

(...)

2.3.4. De begroting van de schadevergoeding:

(...)

OM DEZE REDENENEN,
HET HOF, rechtsprekende op tegenspraak,

(beschikkend gedeelte in overeenstemming met de motivatie)

Noot: De invloed van een "eigen juridische oorzaak" op het causaal verband en de schade.

Feiten en verloop van de procedure. — Tijdens afbraakwerken vervoerde een vrachtwagenbestuurder, in opdracht van zijn werkgever, een mazout-tank, afgesloten met een houten tap. De aangestelde verrichtte geen voorafgaandelijk nazicht en veronderstelde (verkeerdelijk) dat de tank slechts een waterachtig residu bevatte in plaats van een olieachtig, zoals later zou blijken. Gedurende de rit liet de houten tap los, zodat de mazouttank lekte. Over een traject van 5 km kwam de olie op het wegdek terecht en veroorzaakte slipgevaar met een zevental verkeersongevallen tot gevolg. De rijkswacht riep de stedelijke brandweer op om de dringende en noodzakelijke opruimingswerken te doen. De kosten hiervan bedroegen ongeveer 150.000 fr.

Om de onkosten voor het gebruik van personeel en materiaal te kunnen verhalen op de werkgever, stelde de Stad Gent zich burgerlijke partij (1). Zowel de correctionele rechtbank (2) als het Hof van Beroep (3) wezen de (burgerlijke) eis af als ongegrond. De voorziening in cassatie van de burgerlijke partij werd evenwel gegrond verklaard (4); ons hoogste Hof vernietigde het arrest a quo (alleen) nopens de uitspraak over de vordering van de Stad Gent. Het hier geannoteerde arrest omvat de *beslissing na verwijzing* (5).

Situering. — Art. 1382 B.W. formuleert de individuele aansprakelijkheid als uitzondering op het beginsel dat elkeen zijn schade zelf moet dragen (6). De oorzakelijkheidskwestie vormt derhalve een onvermijdelijk probleem, naast het bewijs van fout en schade. "Niet om het even wie moet immers de schade vergoeden: enkel diegene kan door de benadeelde worden aangesproken door wiens fout of tot aansprakelijkheid aanleiding gevende activiteit de schade ontstaan is." (7) Dat "directe slachtoffers" art. 1382 kunnen invoeren, staat buiten kijf. Soms vertoeven we evenwel op het kruispunt van contract of wet en onrechtmatige daad: de fout van een derde maakt de uitvoering van een contractuele of wettelijke plicht nood-

(1) De bestuurder werd vervolgd op grond van art. 418-420 Sw. (onopzettelijke slagen of verwondingen) en, bij samenhang, voor overtreding van art. 7.1. en 7.2. Wegcode (jo. art. 29 Wegverkeerswet); zijn werkgever was in het strafproces betrokken als burgerlijk aansprakelijke volgens art. 67 Wegverkeerswet en art. 1384 al. 3 B.W.

(2) Corr. Gent, 10 februari 1984, onuitg.

(3) Gent, 25 juni 1984, onuitg.

(4) Cass., 27 mei 1986, onuitg.

(5) Een tweede voorziening, nu ingeleid door De W., werd op 16 juni 1987 geheel verworpen; Cass., 16 juni 1987, onuitg.

(6) Deze aanpak is wellicht te wijten aan het minieme belang dat de 19e eeuwse wetgever hechte aan roerende goederen; de onrechtmatige daad heeft trouwens weinig vat op onroerende goederen. (VAN DORPE, L., "Onderbreking van causaal verband door een eigen juridische oorzaak", R.G.A.R., 1983, nr. 10714, p. 1 recto, nr. 1, al. 1.)

(7) VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M. en HAMELINK, P., "Overzicht van rechtspraak (1964-1978). Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad", T.P.R., 1980, (1139), p. 1347, nr. 170, al. 1 (verder geciteerd als: VANDENBERGHE, H., e.a.). Lees ook: "Il n'y a aucune obligation de réparer en l'absence d'un lien de causalité entre la faute et le dommage. C'est ce lien qui, la faute étant préalablement prouvée, entraîne la responsabilité (...)" (ANDRE, R., *Responsabilités basées sur la faute aquilienne*, s.l.s.d., 47) en "Le dommage, pour qu'il soit sujet à réparation, doit être l'effet d'une faute ou d'une imprudence de la part de quelqu'un: s'il ne peut être attribué à cette cause, il n'est plus que l'ouvrage du sort, dont chacun doit supporter les chances; mais s'il y a eu faute ou imprudence sur le dommage commis, il en est dû réparation (...)" (TARRIBLE, "Discours sur le titre IV, Livre II, du code civil (19 pluviôse XII)", in *Motifs et discours prononcés lors de la présentation du Code Civil*, I, Parijs, Institut de France, 1855, (518), p.522, nr.64).

zakelijk en doet (tevens) schade ontstaan bij het "indirecte slachtoffer" (8). De vraag rijst dan of ook die uitgaven kunnen worden verhaald op grond van art. 1382 B.W. (9) (wanneer er geen subrogatie bestaat), zelfs al kaderezen ze in de loutere onderwerping aan de voor de derde vreemde overeenkomst, de wet of de verwezenlijking van een overheidstaak (10). Kan bijvoorbeeld de verzekerde, als "indirect slachtoffer", beweren dat de nakoming van zijn verbintenis (o.a. de betaling van de premieverhoging door de bonus-malus) schade is, wanneer het risico wordt gerealiseerd door de fout van een derde (11)? Kan, in bovenstaand arrest, de Stad Gent de brandweerkosten terugvorderen op grond van art. 1382? Het hier geannoteerde arrest is een *illustratie*; het levert een duidelijk gestructureerde oplossing (in de lijn van de recentste stelling van het Hof van Cassatie) voor de controverse, inzonderheid wat betreft de dienstverlenende functie van de gemeente, vervuld door de brandweer.

Equivalentie der voorwaarden. — Over het al dan niet bestaan van het oorzakelijk verband tussen fout en schade werden diverse theorieën ontwikkeld (12). Traditioneel huldigt ons Hof van Cassatie die van de equivalentie der voorwaarden: "(...) elke fout zonder dewelke de schade zich niet zou hebben voorgedaan, zoals ze zich *in concreto* voordeed, (moet) als de oorzaak van de schade (...) worden beschouwd" (13) (14). Zelfs de minste fout kan derhalve in causaal verband staan met de schade: van haar wordt

(8) Het gehanteerde onderscheid tussen "directe slachtoffers" en "indirecte slachtoffers" is louter ten behoeve van de duidelijkheid; de lezer mag er geen enkele stelling uit afleiden. (Zie voor een mogelijke interpretatie: VAN QUICKENBORNE, M., *De oorzakelijkheid in het recht van de burgerlijke aansprakelijkheid*, Brussel, Elsevier, 1972, p. 217-226, nr. 379-394, litt. C.)

In tegenstelling tot het "indirecte slachtoffer" wordt het "directe slachtoffer" rechtstreeks geschaad door de fout van een ander (bijvoorbeeld: de gekwetste uit het verkeersongeval, veroorzaakt door een andere bestuurder).

(9) MALHERBE, Ph., noot onder Cass., 28 april 1978, R.G.A.R., 1979, nr. 10101, p. 5 verso, nr. 1.

(10) Cf. VAN DORPE, L., o.c., 1 verso, nr. 5. Voor een voorbeeld van de beveiligende taak van de overheid: Cass., 15 maart 1965, aangehaald door VANDENBERGHE, H., e.a., o.c., p. 1440-1441, nr. 229.

(11) Cass., 9 maart 1984, infra. Meer voorbeelden worden gegeven door VAN DORPE, L., o.c., p. 1 verso, nr. 4.

(12) DALCQ, R., *Traité de la responsabilité civile*, II, *Le lien de causalité. Le dommage et sa réparation*, Brussel, Larcier, 1962, nr. 2352 e.v. (verder afgekort: *Traité*); VAN QUICKENBORNE, M., o.c., p. 198 e.v., nr. 341 e.v.

(13) VANDENBERGHE, H., e.a., o.c., p. 1348, nr. 171, al. 2.

De eerste uitdrukkelijke aanvaarding van de equivalentie dateert van het arrest van 11 juni 1956; aangehaald door VAN QUICKENBORNE, M., o.c., p. 236 nr. 410.

(14) M.a.w. er moet worden onderzocht of er schade zou zijn indien het *foutief aspect* van de handeling niet aanwezig was (dus niet wanneer er überhaupt geen handeling zou zijn geweest); VANDENBERGHE, H., e.a., o.c., p. 1361-1362, nr. 180.

slechts een *noodzakelijk* doch geen voldoende karakter vereist (15). Er heeft bijgevolg geen selectie, maar een equivalentie onder de verschillende voorhanden fouten plaats. Een consequente toepassing van deze "grondregel" kan dan echter tot een oneindige causaliteitsketen ("la chaîne des antécédants") leiden.

De "doorbraak" van het causaal verband. — DE PAGE ijverde voor de inperking van de té lange causaliteitsketen: "il est inévitable, il est indispensable de couper à un certain point la chaîne des causes qui unissent les événements les uns aux autres" (16). Hij poneerde daarom dat het oorzakelijk verband steeds (17) was "verbroken" zodra de als schade te kwalificeren betaling de loutere uitvoering van een *contract* in se (18) betrof (19). De werkelijke grond ("la source véritable") van de prestatie lag, volgens DE PAGE (20), in de overeenkomst en niet in de fout van de derde die de bedongen plicht actueel maakte. "La relation nécessaire existe donc entre la perte et le contrat, non entre la perte et la faute" (21).

Twintig jaar later werd zowel de inhoud als de conclusie van deze opvatting (22) overgenomen door de toenmalige eerste Advocaat-Generaal DU-

(15) *Ibid.*

(16) DE PAGE, H., "La relation causale en matière de responsabilité civile" (noot onder Brussel, 22 januari 1955), *R.C.J.B.*, 1955, (192), 200.

Vandaar dat DE PAGES besluit wordt bestempeld als een *correctie* op de equivalentieleer. (In deze zin: PIRSON, R., *Droit belge de la responsabilité civile*, Parijs, Dalloz, 1964, p. 21, nr. 246-255.) DALCQ ziet er eerder een *verwerping* van de equivalentieleer in; *infra*, noot nr. 20. (Cf. ANDRE, R., *o.c.*, 50: "(...) qui raille la doctrine de DE PAGE en condamnant la "théorie" de l'équivalence des conditions (...)"; cursivering red.)

(17) DE PAGE, H., *o.c.*, 198-199.

(18) "(...) c'est le jeu du contrat *lui-même* (...)"; *ibid.*, 199.

(19) Het artikel onder het geciteerde arrest van het Hof van Beroep te Brussel (*supra*, noot nr. 16) schreef DE PAGE ongetwijfeld in het licht van het verzekeringscontract; VAN QUICKENBORNE, M., "De onderbreking van het oorzakelijk verband door een juridische oorzaak", *R.W.*, 1979-1980, (1329), k. 1341, nr. 15 en (1352), nr. 30, k. 1353. Pas in zijn "Traité" sprak hij van een "eigen juridische oorzaak": "(...) une *cause juridique* propre qui, à elle seule, justifie la débiteur de la somme qu'on qualifie de dommage"; DE PAGE, H., *Traité élémentaire de Droit Civil Belge*, II, *Les incapables. Les obligations*, Brussel, Bruylant, 1964, nr. 963 (verder afgekort: *Traité*).

(20) *Contra*: DALCQ, R., *Traité*, nr. 2510, 2513-2514 en 2526: de stelling van DE PAGE was volgens hem een "flagrante" schending van de zuivere equivalentieleer. Voor een kort overzicht van DALCQS alternatief, zie: VAN DORPE, L., *o.c.*, p. 3 verso, nr. 25.

(21) DE PAGE, H., *o.c.*, 199.

(22) Cf. VAN DORPE, L., *o.c.*, p. 5 verso, nr. 27, al. 2 (inhoud) en 3 (conclusie).

MON in de "Walter Kay"-zaak (23). De Stad Antwerpen vervulde in casu haar wettelijke opdracht (decreten van 1789 en 1790) door het schip te bergen, dat door de fout van de kapitein van de "Walter Kay" was gezonken (24). De diepgaande ontleding van DUMON zette het Hof er toe aan op 28 april 1978 DE PAGES visie, inclusief haar algemeen karakter (25), toe te passen op (ditmaal) een *wettelijke plicht* (26) en te stipuleren als rechtsbeginsel (27).

"Vergoedbare" schade. — De zoëven besproken "doorbraak"-theorie dijt alleszins een buitensporige aanwending van de equivalentieleer in (28). Alleen die schade wordt immers vergoed die uitsluitend is gebaseerd op de (quasi-)delictuele fout, terwijl de uitgaven naar aanleiding van een contractuele of wettelijke plichtsvulling, te wijten aan de fout van een

(23) Cass., 28 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1004, concl. Adv. Gen. DUMON, F., *R.W.*, 1978-1979, 1694, concl. Adv. Gen. DUMON, F., *R.G.A.R.*, 1979, nr. 10101, noot MALHERBE, Ph. en *R.C.J.B.*, 1979, 261, noot MEINERTZHAGEN-LIMPENS, A. Het arrest wordt ook besproken door: VAN DORPE, L., *o.c.*, p. 5 recto, nr. 27 (situering) en p. 9 verso, nr. 53; VAN QUICKENBORNE, M., *o.c.*, k. 1329, nr. 1, k. 1357, nr. 35 en k. 1370-1371, nr. 49-50.

(24) De bovenstaande tekst bevat slechts de essentie van de feitelijke toedracht; in werkelijkheid was het probleem complexer. Voor een duidelijke uiteenzetting: concl. Adv. Gen. DUMON, F., in bijzonder *Arr. Cass.*, 1978, 1004-1006 en *R.W.*, 1978-1979, (1694), 1695-1697.

(25) *Supra*, noot nr. 17.

(26) Het Hof overwoog "(...) dat, wanneer de overheid, ten deze de Stad Antwerpen, kosten doet alleen om zich te kwijten van haar verplichting in verband met waterwegen of havens, zij een door de wet of door een verordening opgelegde verplichting vervult; dat zij door de loutere vervulling van die verplichting geen schade lijdt die in oorzakelijk verband staat, in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, met een eventuele fout begaan door een derde, zoals ten deze een fout die de oorzaak is geweest van het zinken van het schip dat naderhand door de Stad ingevolge haar "wettelijke" verplichting werd gelicht; (...)"; Cass., 28 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, (1004), 1016, cursivering red.

Naar aanleiding van gelijkaardige feiten werd dezelfde motivering overgenomen in het Cassatie-arrest van 7 maart 1979 (*Arr. Cass.*, 1978-1979, 796 en *R.W.*, 1978-1879, 2663, noot), met weer een gelijklopende conclusie van DUMON, nu als Procureur-Generaal.

(27) Cf. VAN DORPE, L., *o.c.*, p. 5 recto, nr. 28; VAN QUICKENBORNE, M., *o.c.*, k. 1329, nr. 1.

(28) Sommige frasen beduiden genoeg: "cascade van aanspraken" (VANDENBERGHE, H., *e.a.*, *o.c.*, p. 1444, nr. 231) of "lawine van aanspraken" (VAN QUICKENBORNE, M., *o.c.*, k. 1353, nr. 31).

Terecht kan gesteld worden dat niet elk mogelijk feit in oorzakelijk verband staat met de uiteindelijke schade; wat onbetwistbaar een aanvaardbare houding is voor "ver verwijderde oorzaken". DUMON illustreert dit als volgt: is de weggebruiker die in Parijs foutief een opstopping veroorzaakt en zo gedurende een half uur mijn reis onderbreekt, nog aansprakelijk voor de aanrijding waarin ik enkele uren later (foutloos) ben verwickeld? (DUMON, F., concl. bij Cass., 28 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1007 en *R.W.*, 1978-1979, 1698.) Dit prachtige voorbeeld toont wel aan dat er ergens een grens moet komen, doch is in de ontwikkeling van zijn conclusies bij het "Walter Kay"-arrest irrelevant, omdat het geen toepassing vormt van de "doorbraak" van het causaal verband op grond van een "eigen juridische oorzaak".

derde, ipso facto onrecupereerbaar zijn. Het door DUMON (en DE PAGE) beoogde nut wordt, ondanks haar wenselijkheid (29), niet altijd bereikt; soms kan er helemaal geen tussenkommende regel worden ontwaard achter het verloop van de gebeurtenissen (30). Bovendien blijft het "begin-sel" zelf evenmin kritiekloos (31). Het kan bezwaarlijk worden erkend dat er geen oorzaak in de zin van art. 1382 B.W. (32) zou bestaan. De aanwezigheid van het contract of de wet (sensu lato) als juridische grondslag voor het uitvoeren van de verbintenis ontnemt aan andermans fout (waardoor de uitvoering onverzuimbaar werd) geenszins het karakter van *feitelijke* oorzaak (33). Zonder de fout van de derde (die bijvoorbeeld de aanvaring tot gevolg had uit het "Walter Kay"-arrest) zou er trouwens geen schade (de lichtingskosten) zijn, zoals zij zich *in concreto* voordeed (34).

Wanneer het bestaan van de schade noch het causaal verband kunnen worden geloofend (35), komt de vraag te voorschijn wat de ware invloed van de tussenkommende rechtsgrond (wet of contract) is. Wat nog rest, is het onderzoek of de schade wel *vergoedbaar* is (36). Dit werd besproken

(29) Cf. VAN QUICKENBORNE, M., o.c., k. 1353, nr. 31.

(30) Zie het in noot nr. 28 aangehaalde voorbeeld van DUMON.

(31) De "doorbraak"-theorie werd onmiddellijk verworpen door RONSE, J., *Schade en schadeloosstelling (onrechtmatige daad)*, s.l.s.d. (stof bijgehouden tot 31 maart 1957), nr. 1023-1027. Ook DALCQ had fundamentele kritiek (supra, noot nr. 20).

(32) Volgens sommige auteurs berust de "doorbraak"-theorie op een *contradictio in terminis*: "feitelijke" en "juridische" oorzaak worden er door elkaar gehaspeld. De "feitelijke oorzaak" is de fout zonder dewelke de schade, zoals zij zich in werkelijkheid voordeed, niet zou verwezenlijkt zijn, terwijl de "juridische oorzaak" de rechtsgrond is die niets met het verloop van de (eigenlijke) gebeurtenissen te maken heeft. Zie: KRUIHOF, M., "De betekenis van het cassatiearrest van 9 maart 1984 in de discussie omtrent de doorbraak van causaal verband door een eigen juridische oorzaak" (noot onder Cass., 9 maart 1984), R.W., 1983-1984, (2805), k. 2809, nr. 3; VANDENBERGHE, H., e.a., o.c., (1443), nr. 231, p. 1444.

(33) Cf. KRUIHOF, M., o.c., (2808), nr. 2, k. 2809; zie ook de gelijkaardige formulering in de brandweerkostenzaak (nr. 2.3.1.).

(34) Doorbraak der causaliteit kan dus maar mits negatie van de equivalentieleer; supra, equivalentie der voorwaarden.

(35) O.a. VAN QUICKENBORNE, M., o.c., k. 1332, nr. 5 (contract), k. 1333, nr. 7 (contract) en k. 1357, nr. 35 (wet).

(36) VAN QUICKENBORNE, M., o.c., k. 1357, nr. 35 (wet). Omtrent het contract wierp dezelfde auteur op "(...) dat de tussenkomst van een overeenkomst, in sommige gevallen, belet dat er "schade" is, omdat de overeenkomst namelijk in die gevallen, op zichzelf, de als schade gekwalificeerde uitgaven rechtvaardigt." (*Ibid.*, k. 1352, nr. 30 en ook t.p. noot nr. 85.) Ook: "L'incidence de l'intervention d'une cause juridique propre sur la relation de cause à effet et sur le dommage en matière de responsabilité civile" (noot onder Cass., 9 maart 1984 en Cass., 28 juni 1984), R.J.C.B., (657), nr. 1, p. 658.

in het Cassatie-arrest van 9 maart 1984 (37). Een verzekerde (eigenaar van de wagen) wenste in dit geval zijn "verlies", verbonden aan een hogere bonus-malusgraad af te wentelen op de gebruiker van zijn wagen, tevens veroorzaker van het verkeersongeval. Het Hof oordeelde dat "(...) de vaststelling dat een uitgave of prestatie een contractuele verplichting als rechtsgrond heeft, niet voldoende is om het oorzakelijk verband tussen een onrechtmatige daad van een derde en die uitgave of prestatie te ontkennen (...)" (38). Het (verzekerings)contract kan echter wel "(...) verhinderen dat schade in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek ontstaat, inzonderheid wanneer, blijkens de inhoud of de strekking van de overeenkomst, de te verrichten uitgave of prestatie definitief voor rekening moet blijven van diegene die zicht heeft verbonden, zelfs als de omstandigheid op grond waarvan tot uitvoering van de bedongen uitgave of prestatie moet worden overgegaan, een gevolg is van de onrechtmatige daad (...)" (39). Het hoogste rechtscollege formuleerde aldus een coherente regel, weliswaar beperkt tot een interveniërende overeenkomst. Amper een jaar later werd de doctrine van dit *principe-arrest* bevestigd en terecht verruimd tot de wettelijke en reglementaire plichten (40); een nochtans weinig sensationele aanvulling omwille van haar voorspelbaarheid (41).

Kenmerkend voor de nieuwe leer is voor zeker de verschuiving van de aandacht naar de schade; uit de consideransen blijkt dat niet meer de causaliteitsproblematiek centraal staat, maar in hoofdzaak de *vergoedbare schade*. Zulks komt des te meer tot uiting in de hier geannoteerde brandweerkostenzaak. De rechter zal derhalve, volgens de nieuwe rechtsregel, moeten nagaan of het de bedoeling, "de inhoud of de strekking" is van de wettelijke of contractuele verplichting om de schadelast voor eens en altijd bij de aangewezen persoon (de Stad Gent uit de brandweerkostenzaak) te laten (42); de tussenkommende rechtsgrond geeft dus nooit ipso facto aanleiding tot vergoedbaarheid. De rechter verwerft hiermee een delicate taak: het ontdekken van de accurate, meestal verborgen economie van de

(37) Cass., 9 maart 1984, *Arr. Cass.*, 1983-1984, 875, R.W., 1983-1984, 2805, noot KRUIHOF, M., o.c., en R.C.J.B., 1986, 651, noot VAN QUICKENBORNE, M., o.c. Contra: Cass., 28 juni 1984, *Arr. Cass.*, 1983-1984, 1415 (vertaling), J.T., 1984, 618 en R.C.J.B., 1986, (651), noot VAN QUICKENBORNE, M., o.c.: een dissidente uitspraak van de Franstalige afdeling van het Hof van Cassatie die het "Walter Kay"-arrest trouw bleet en VAN QUICKENBORNE deed besluiten dat de "(...) paix judiciaire ne semble donc pas encore institutée en cette matière délicate et subtile (...)" ; nr. 1, p. 657.

(38) Cass., 9 maart 1984, *Arr. Cass.*, 1984, (875), 876 en R.W., 1983-1984, (2805), 2807.

(39) *Ibid.*

(40) Cass., 15 maart 1985, *Arr. Cass.*, 1984-1985, 972 en R.W., 1984-1985, 2617, noot VAN QUICKENBORNE, M., "Oorzakelijk verband en vergoedbare schade", (2619).

(41) VAN QUICKENBORNE, M., o.c., k. 2620, nr. 2. Zie ook het reeds geciteerde artikel van KRUIHOF die de verruiming er reeds in verwerkte, terwijl het door hem geannoteerde arrest (9 maart 1984) ze nog niet (expliciet) had gestipuleerd.

(42) Cf. KRUIHOF, M., o.c., nr. 7 in fine, k. 2810.

“eigen juridische oorzaak”. Kijken naar het element “schade” betekent dan het oplossen van een *interpretatieprobleem*.

De interpretatie van overeenkomsten en wetten. — Het past dat met betrekking tot de taak van de rechter als interpretator van contracten en wetteksten enkele zaken in herinnering worden gebracht. Interpreteren is het zoeken naar wat de partijen of de wetgever eigenlijk bedoelde(n) met de tekst van het contract of de wet als uitdrukking van hun of zijn wil. De Belgische (en ook de Franse) rechter houdt alleen rekening met de *werkelijke wil* (43): dat wat de opstellers werkelijk in het geschrift wilden vastleggen. Vandaar moet hij vaak het geschrevene abstraheren en tevens aandacht schenken aan extrinsieke elementen, zoals de feitelijke omstandigheden van de overeenkomst of de voorbereidende werken van de wet. De rechter mag echter nooit, onder het mom van interpretatie, nieuwe bepalingen aan het contract of de wet toevoegen (44): het behoort niet tot zijn taak om lacunes te dichten of correcties aan te brengen. Hij moet daarentegen, binnen de grenzen van de hem voorliggende tekst, de wil van de redacteuren achterhalen zoals zij die *bedoelden* uit te drukken; een onuitgedrukte wil kan niet worden geïnterpreteerd.

De mogelijkheid van de voorziening in cassatie en het karakter van de cassatiemiddelen verschillen naargelang de rechter een contract of een wet interpreteerde (45). De uitlegging van *overeenkomsten* behoort immers tot de soevereine appreciatiebevoegdheid van de feitenrechter en ligt buiten het bereik van het Hof van Cassatie (46). De vraag of de schade definitief voor rekening blijft van de gelaedeerde kan dus verschillend worden beantwoord, afhankelijk van de rechter in kwestie. Toch houdt het Hof toezicht op de schending van de interpretatieregels (art. 1156-1164

(43) DUMON merkt hierbij op dat er maar één wil kan bestaan: de werkelijke wil. “Die welke de uitgedrukte wil wordt genoemd, is er geen: het betreft slechts de onvolledige, onjuiste, onhandige, dubbelzinnige uitdrukking (...) van de enig bestaande wil (...)”; DUMON, F., “De motivering van de vonnissen en arresten en de bewijskracht van de akten”, R. W., 1978-1979, 287. In dezelfde zin: HANNEQUART, Y., *La portée du contrat*, in *Les Nouvelles. Droit Civil*, IV, Brussel, Larcier, 1958, nr. 264. Contra: DE PAGE, H., *Traité*, nr. 561 in fine, 562 en 566.

(44) DE PAGE, H., *Traité*, nr. 563; HANNEQUART, Y., *o.c.*, nr. 258; VAN GERVEN, W., *Algemeen deel*, in *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, DILLEMANS, R. en VAN GERVEN, W. (ed.), Antwerpen, Standaard, 1973, nr. 16 (verder afgekort: *Algemeen deel*).

(45) VAN QUICKENBORNE spreekt in dit verband over een *processueel verschil*; VAN QUICKENBORNE, M., *o.c.*, k. 2620, nr. 2, al. 2.

(46) DEKKERS, R., *Handboek Burgerlijk Recht*, II, Antwerpen, 1971, p. 64-65, nr. 110; cf. VAN QUICKENBORNE, M., *ibid.* en “Enige aspecten van de causaliteitsproblematiek”, in *Onrechtmatige daad. Actuele tendensen*, VANDENBERGHE, H. (ed.), Antwerpen, Kluwer, 1979, (158), 176-177.

B.W.; (47)), de schending van de bewijskracht van het contract (het “doen liegen”; (48)) en de onregelmatig gemotiveerde interpretatie (art. 97 G.W.). De *wet* daarentegen heeft slechts één betekenis; de foutieve wetsinterpretatie (49) is derhalve tegelijkertijd schending van de geïnterpreteerde wet in se. Het Hof kan dus wel “de inhoud en de strekking” van wetten omlijnen, doch niet van overeenkomsten (50).

Criteria van vergoedbaarheid. — De aard van de thans aan de orde zijnde problematiek is, deels door de soms grote appreciatiebevoegdheid van de feitenrechter, het zich begeven op “juridisch drijfzand”. In ieder geval staat nu reeds vast dat de omstandigheid van het bestaan of de uitvoering van het tussenkomen contract of wet geenszins onvergoedbaarheid of vergoedbaarheid (51) impliceert. Evenmin mag het geslaagde bewijs der constitutieve elementen van art. 1382 B.W. (fout, schade en oorzakelijk verband) de rechter automatisch doen besluiten tot vergoedbaarheid. De vraag wanneer schade dan wel of niet vergoedbaar is, vereenzelvt zich met de kwestie der criteria van vergoedbaarheid oftewel wanneer de interne strekking vertelt dat de schade definitief ten laste blijft van de schadelijder.

De *interne strekking* van overeenkomsten vergt een hoogst casuïstische benadering; slechts voor de wet bestaat er een uniforme interpretatie (52). Het creëren van een leidraad is bijgevolg lastiger voor overeenkomsten dan voor wetten. Nochtans bestaat er één gemeenschappelijke voorwaarde om tot vergoedbaarheid te komen: het correct juridisch omschrijven van de schade, niet te verwarren met de schadebegroting. Onaanvaardbaar is immers, in het licht van de nieuwste leer, de veroordeling van de derde tot vergoeding van de uitgaven, *louer* op grond van de uitvoering van een

(47) Of deze regels slechts tot aanbeveling van de rechter strekken, werd tot voor kort in vraag gesteld. Contra: DIRIX, E. en VAN OEVELEN, A., “Kroniek van het verbintenissenrecht (1978-1980)”, R. W., 1980-1981, 2393-2396; DUMON, F., *o.c.*, 291-294; VAN QUICKENBORNE, M., “Oorzakelijk verband en vergoedbare schade”, *o.c.*, k. 2620, nr. 2.

(48) DUMON, F., *o.c.*, 310.

(49) Voor een overzicht van interpretatiemethodes: VAN GERVEN, W., *Algemeen deel*, 16-19.

(50) VAN QUICKENBORNE, M., *ibid.*

(51) VAN QUICKENBORNE, M., “L'incidence de l'intervention d'une cause juridique propre sur la relation de cause à effet et sur le dommage en matière de responsabilité civile”, *o.c.*, nr. 9, p. 665.

(52) Supra, de interpretatie van overeenkomsten en wetten.

contract of een wet; de prestatie moet worden gedefinieerd als een vermogensaantasting, vatbaar voor een potentiële toepassing van art. 1382 (53).

In de bovenstaande zaak werd het bestaan van een retributieplicht op grond van art. 85 W. 24 december 1976 als het criterium van vergoedbaarheid aanzien: de burgerlijk aansprakelijke partij had *in casu* toch de brandweerkosten moeten vergoeden, zelfs al was het optreden, krachtens het decreet van 1790, *principieel* kosteloos. Bovendien sluiten bijzondere regels de toepassing van art. 1382 B.W. nooit a priori uit (54). Het kosteloos optreden van de overheid (krachtens het vermelde 19^e eeuwse decreet) leidt evenmin tot onvergoedbaarheid, wanneer zij slechts een subsidiaire plicht vervulde (55). Aldus waren de lichtingskosten van het door de "Walter Kay" aangevaren schip best vergoedbaar, omdat de Stad Antwerpen wettelijk gezien (56), pas moest optreden wanneer de eigenaar naliet zijn wrak te bergen. Duidelijker is de toepassing van het subsidiariteitsbeginsel in het verkeersrecht wanneer de schuldlige (bijvoorbeeld, de slechte lader uit art. 45 Wegcode) zelf in gebreke blijft zijn primaire plicht te vervullen (het opruimen van het op de weg gevallen glas; (57)). De waarde van de subsidiariteit ligt zeker in haar nauw aanleunen bij de nog maatschappelijk aanvaarde idee van de persoonlijke of individuele verantwoordelijkheid. Vervult de overheid echter de aan haar eigen plicht (o.a. het opsporen van misdadigers), dan veronderstelt dit niet steeds onvergoedbaarheid; de foutief handelende burger (een valse melding via de telefoon) wijzigt dermate de situatie dat de schade (de kosten van het uitrukken van politie of rijkswacht) vergoedbaar zal zijn (58). "C'est dire que si la loi impose néanmoins ces tâches "policières", il pourra

(53) Vóór het arrest van 9 maart 1984 werd het accuraat omschrijven van de schade gebruikt als oplossing om "doorbraak" te ontlopen, alleen al omdat de interveniërende rechtsgrond niet eens aan bod zou komen; VAN DORPE, L., *o.c.*, p. 7 recto - 7 verso, nr. 40-42. KRUIHOF stelt dat dit nut (sinds 1984) verdwenen is, omdat de rechter de doctrine van 1984 moet toepassen, zodat er desnoods geen schade in de zin van art. 1382 bestaat, ongeacht haar omschrijving; KRUIHOF, M., *o.c.*, k. 2812, nr. 12. Nochtans mag de schade-eiser nooit, spijs de nieuwe doctrine, het juridische begrip "schade" verwaarlozen.

(54) Het hof van Beroep te Antwerpen overwoog in de hier geannoteerde zaak: "Overwegende (...) dat deze retributie de gemeenrechtelijke vordering lastens de schuldlige derde krachtens art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek (...) onverminderd laat bestaan"; nr. 2.2., onuitg.

(55) Schijnbaar maakte DUMON inzake de subsidiaire wettelijke verplichting een voorbeeld, zelfs in zijn rabiate conclusies. (DUMON, F., concl. bij Cass., 28 april 1978, *Arr. Cass.*, 1978, 1010 en *R. W.*, 1978-1979, 1702-1703; aangehaald en "uitgediept" door VAN DORPE, L., *o.c.*, p. 9 verso, nr. 54; ook: VAN QUICKENBORNE, M., *o.c.*, nr. 23, p. 677.)

(56) Art. 29 Verord. op de politie der haven van Antwerpen.

(57) Cass., 17 mei 1983, *Arr. Cass.*, 1982-1983, 1145; besproken door VAN DORPE, L., *o.c.*, p. 9 verso, nr. 54; VAN QUICKENBORNE, M., *o.c.*, nr. 23-24, p. 677-678.

(58) Voorbeeld ontleend aan Cass., 15 maart 1965, aangehaald door VANDENBERGHE, H., e.a., *o.c.*, p. 1440, nr. 229, al. 2.

exercer un recours contre le tiers qui a rendu son intervention nécessaire (...)" (59). Bovendien kan de rechter bij twijfel, die vooral bij tussenkomende overeenkomsten zal rijzen, ten voordele van de schadelijder spreken en de schade vergoedbaar achten (60).

Besluit. — De juridische strijd die de arresten van 9 maart 1984 en 15 maart 1985 voorafging, begon omstreeks 1910. Pas nu blijkt het feit beslecht. Sinds kort is er een duidelijke doctrine voorhanden, met waarborgen door de potentiële cassatiecontrole. Wanneer DE PAGE zijn bespreking van art. 1382 B.W. aanvatte met het opschrift aan de hel uit DAN-TE'S "Inferno": "wie hier binnentreedt, moet alle hoop laten varen", dan blijft dit nog gelden voor de hedendaagse theorie van de *vergoedbare schade*. De regel zelf is immers duidelijk, de toepassing des te lastiger: de (mogelijke) interpretatietaak is nooit eenvoudig voor de rechter. Wellicht zal hij zijn eigen voordeel halen uit de immense discussies. Zowat elke ronde leverde nieuwe analyses van de rechtspraak op, dewelke de rechter kunnen bijstaan wanneer hij naar "de inhoud of de strekking van de overeenkomst, de wet of het reglement" moet oordelen of de schade vergoedbaar is in hoofde van diegene die zijn plicht moest nakomen (61).

Johan DEJANS
Peter GEUENS
Peter HERPELS

(59) VAN QUICKENBORNE, M., *o.c.*, nr. 25, p. 678.

(60) *Ibid.*, (669), nr. 14, p. 670.

(61) Hiervoor zijn aangewezen: MEINERTZHAGEN-LIMPENS, A., "L'exécution d'une obligation conventionnelle ou légale rompt-elle le lien de causalité entre la faute et le dommage?" (noot onder Cass., 28 april 1978), *R.C.J.B.*, 1979 (261), 273; VANDENBERGHE, H., e.a., *o.c.*, p. 1435, nr. 224 e.v. (aangevuld met het nieuwe overzicht van dezelfde auteurs; T.P.R., 1987, ter perse); VAN QUICKENBORNE, M., "De onderbreking van het oorzakelijk verband door een juridische oorzaak", *o.c.* en "L'incidence de l'intervention d'une cause juridique propre sur la relation de cause à effet et sur le dommage en matière de responsabilité civile", *o.c.*